

(Δημοσιεύθηκε στην εφημ. *Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ*, 3 Οκτωβρίου 2010, στο ένθετο «Διαδρομές», με θέμα «Ρήγας Βελεστινλής και Παιδεία: Το όραμα για τη μόρφωση των παιδιών», σελ.10)

Η ανάδειξη της Τοπικής Ιστορίας στο έργο του Ρήγα.

Αναφορές σε αρχαιότητες του Βελεστίνου και στοιχεία για Μαγνησία και Θεσσαλία.

Παιδαγωγικής σημασίας, εκτός της καθαρά ιστορικής, αποτελεί η αναφορά του Ρήγα Βελεστινλή στην τοπική ιστορία της γενέτειράς του, του Βελεστίνου, και γενικότερα της ευρύτερης περιοχής της Μαγνησίας και της Θεσσαλίας. Γνώριζε ο Ρήγας την δυναμική, που έχει η σύνδεση του παρόντος με το παρελθόν. Σμιλεύεται κατ' αυτόν τον τρόπο η αυτοσυνειδησία, η ιστορική μνήμη. Συμβάλλει στην ανάσχεση της αλλοτριώσης από τους μηχανισμούς του κατακτητή. Προσφέρει κατ' αυτόν τον τρόπο ένα διαχρονικό μήνυμα σε όλους μας πως πρέπει να αναδεικνύουμε τα ιστορικά στοιχεία του τόπου μας.

Προς την κατεύθυνση αυτή ο Ρήγας σχεδιάζει ο ίδιος το τοπογραφικό διάγραμμα της γενέτειράς του, του Βελεστίνου και το τοποθετεί δίπλα στον τίτλο της *Χάρτας*, φύλλο 4, και πάνω από το τοπογραφικό διάγραμμα των Αθηνών. Τι μεγάλη τιμή για τη γενέτειρά του. Η ενέργεια αυτή του Ρήγα αποτελεί δίδαγμα πως θα πρέπει να αναδεικνύουμε τα ιστορικά στοιχεία της γενέτειράς μας, κάτι που συμβάλλει στην σύνδεση με το παρελθόν και τη γνώση της ιστορικής συνέχειας του τόπου.

Στην «*Επιπεδογραφία του Βελεστίνου*» καταχωρίζονται από την γραφίδα του Ρήγα τα αρχαία μνημεία των αρχαίων Φερών, τα «*σπίτια των βασιλέων*», «*ωρολόγι του ηλίου αρχαιότατον*», τα ερείπια ναού και άλλων αρχαιοτήτων, το «*Ιερόν άλσος δρυών*». Παράλληλα, ο Ρήγας καταγράφει τα σύγχρονα στοιχεία της γενέτειράς του, την «*Υπέρεια Κρήνη ή Κεφαλόβρυσο*», που δυστυχώς στέρεψε το 1998 από την αλόγιστη χρήση των γεωτρήσεων, και τι σύμπτωση, συνέβη το αποτρόπαιο αυτό γεγονός κατά την επέτειο των διακοσίων χρόνων από τον μαρτυρικό θάνατο του Ρήγα, χωρίς δυστυχώς να γίνει μια σχετική προσπάθεια διάσωσης του τόσο παλιού αυτού «ζωντανού» μνημείου. Επί πλέον, ο Ρήγας σημειώνει τους νερόμυλους μέσα στα περιβόλια και σκιαγραφεί τον οικιστικό ιστό του Βελεστίνου της εποχής του, με την χριστιανική συνοικία να εκτείνεται μέχρι τις υπώρειες της Μαλούκας, πριν φυσικά από τις καταστροφές που υπέστη το Βελεστίνo κατά τα Ορλωφικά (1770).

Μνημονεύει, το χριστιανικό και το τουρκικό νεκροταφείο, που καθένα βρίσκονταν στην αντίστοιχη συνοικία, τη χριστιανική και την τουρκική, δύο τζαμιά και τρεις χριστιανικές εκκλησίες, (αγίου Αθανασίου, αγίου Χαραλάμπους και αγίας Παρασκευής) τους δρόμους της εποχής του, που αρκετοί έχουν παραμείνει μέχρι σήμερα, καθώς και τις οδικές αρτηρίες προς τα Φάρσαλα, Αλμυρό, Λάρισα, Βόλο και Άγιο Γεώργιο. Καταγράφει την επιγραφή, που βρίσκονταν σε εντοιχισμένο μάρμαρο στο γεφύρι κάτω στο ρουμάνι, δείγμα και αυτό της παρατηρητικότητας του Ρήγα και της αγάπης του να διατηρεί τα μνημεία, τα οποία συμβάλλουν στη γενικότερη παιδεία των ανθρώπων του τόπου του.

Ο Ρήγας προσθέτει και τέσσερα αποσπάσματα από τους αρχαίους συγγραφείς, που έχουν σχέση με τις αρχαίες Φερές και την Υπέρεια Κρήνη, δείγμα και αυτό της μελέτης των αρχαίων κειμένων και της γενικότερης μόρφωσής του, προσφέροντάς μας παράλληλα και ένα δίδαγμα, πως θα πρέπει να γίνουμε κοινωνοί των αρχαίων κειμένων.

Ακόμη, ο Ρήγας μνημονεύει και το διπλανό στο Βελεστίνο χωριό «Άγιος Γεώργιος», το οποίο αποκαλείται και «Μικρή Φερά» στη *Χάρτα της Ελλάδος*, στα *Ολύμπια*, (σελ. 104) και στον *Νέο Ανάχαρσι*, (σελ. 133), σημειώνοντας μάλιστα επιπροσθέτως ότι διατηρείται στην εποχή του και «μία τρίκρουνος αρχαιοτάτη βρύσις», που δυστυχώς καταστράφηκε από τις σχετικές τσιμεντένιες «αναπλάσεις», των κοινοτικών αρχόντων του χωριού. Προσθέτουμε ότι για την περιοχή της Μαγνησίας ο Ρήγας καταγράφει επί πλέον στη *Χάρτα* του πολλά ακόμη ιστορικά στοιχεία.

Ένα γεγονός που συνέβη στην «Κάπουρνα» το 1769 και αφορούσε τους κατοίκους της, οι οποίοι έγιναν σκλάβοι του τοκογλύφου στον οποίο δεν μπόρεσαν να πληρώσουν τον υπερβολικό ετήσιο τόκο των χρημάτων, που είχαν δανεισθεί, ο Ρήγας το παραθέτει στον *Νέο Ανάχαρσι*. Το γεγονός αυτό πιθανόν να έπαιξε ρόλο στην απόφασή του να καταχωρίσει στο τελευταίο άρθρο των *Δικαίων του Ανθρώπου*, που είναι δική του προσθήκη, τις αντιλήψεις του για την «Σεισάχθεια», πως στο κράτος του το δανειζόμενο κεφάλαιο σε πέντε χρόνια διπλασιάζεται και κατ' αυτόν τον τρόπο θα πρέπει να παύσει να συνεχίζεται ο ανατοκισμός.

Ενδιαφέρον έχει να επισημανθεί το γεγονός ότι, όταν στο κείμενο του *Νέου Αναχάρσιδος*, (σελ. 263) γίνεται αναφορά στη μάχη μεταξύ Κενταύρων και Λαπίθων, ο Ρήγας ταυτίζει τους μεν Λαπίθες με τους Χασιώτες και τους Κένταυρους με τους Γκαραγκούνηδες. Επίσης, στη *Χάρτα της Ελλάδος* στο φύλλο 5, μεταξύ Λαρίσης και Βελεστίνου αναγράφει «Κένταυροι.Γκαραγκούνηδες».

Στον Πρόλογο των *Ολυμπίων* ο Ρήγας δίνει και μια σημαντική πληροφορία για την Τοπική Ιστορία και γενικότερα για τη διαχρονικότητα του Ελληνισμού, πως στη Θεσσαλία διατηρούνταν μέχρι των ημερών του τα Ολυμπιακά αγωνίσματα: «*Ο δρόμος, η πάλη, ο δίσκος, το άλμα και το παγκράτιον, παίζονται μέχρι της σήμερα εις την Θεσσαλίαν και εις όλην την Ελλάδα*». Θα είναι αποτέλεσμα των σχετικών εμπειριών του από τη γενέτειρά του και από τις άλλες περιοχές της Μαγνησίας και της Θεσσαλίας γενικότερα.

Ο Ρήγας καταχωρίζει στο έργο του *Νέος Ανάχαρσις* διάφορες πληροφορίες για αρχαιότητες της ευρύτερης περιοχής. Γράφει για το επίνειο των Φερών, τις Παγασές, τα ερείπια της Δημητριάδος με το υδραγωγείο της και πως κανείς μπορεί να τα «*περιέλθη εις μιας ώρας διάστημα*», στοιχείο που δείχνει πιθανόν την προσωπική του εμπειρία. Επίσης, αναφέρει τις Αμφανές, την Μπουρμπουλήθρα, το Διμήνι, τη βραχονησίδα απέναντι από το ακρωτήριο Αγκίστρι στο Σωρό με το εκκλησάκι το αφιερωμένο στον Άγιο Νικόλαο, το οποίο μετά την αυτοψία το 2000 με την κλασική φιλόλογο Μαίρη Καρουκανίδου και τον Σωτήρη Μπιλιούρη διαπιστώσαμε ότι υφίσταται μέχρι σήμερα. Μας πληροφορεί για την Πορταριά, την οποία χαρακτηρίζει «*χαρισστάτη*» και πως «*έχει δίκαιον να μεγαλαυχή ως η τερπνότερα απασών των εκείσε δια τε την τοποθεσίαν και τας ψυχροτάτας και διειδεστάτας δύο πηγάς του ποταμού, καλουμένου την σήμερα Μάννα*», που και σήμερα έτσι αποκαλείται. Γράφει ακόμη για την κορυφή του Πηλίου «*Πηλασίδι*», ερμηνεύοντας το τοπωνύμιο, «*τουτέστι Πηλέας είδεν, ή Πηλέως ίδιον*», και το σπήλαιο που υπάρχει εκεί και πως σ' αυτό ο Κένταυρος Χείρων ανέθρεψε τον Αχιλλέα, «*ως τερπνόν, υγιεινόν και παράμερον τόπον*».

Το ενδιαφέρον του Ρήγα για τις αρχαιότητες διαπιστώνεται επί πλέον από την προσπάθειά του τουλάχιστον να σώσει τις παραστάσεις και το περιεχόμενό τους, τις οποίες μνημονεύει στο τέλος του βιβλίου *Νέος Ανάχαρσις*, μια και δεν ήταν δυνατόν λόγω της οθωμανικής κυριαρχίας να συγκεντρωθούν και να διατηρηθούν. Ο Ρήγας αναγράφει δύο ειδήσεις: μία για το μάρμαρο στην περιοχή των Λεχωνίων, το οποίο αποκαλύφθηκε από τα νερά του ποταμού δίπλα στο γεφύρι και στην επιφάνειά του

υπάρχει σχετική επιγραφή με τρία πρόσωπα. Η δεύτερη είδηση είναι για την πλάκα από τον τάφο του Ιπποκράτους, που βρίσκεται έξω από τη Λάρισα στο δρόμο προς τον Τύρναβο. Ο Ρήγας είναι ο πρώτος που αναγγέλλει στον επιστημονικό κόσμο της Ευρώπης σχετικά με τον τάφο του Ιπποκράτους και παρακαλεί τους σπουδαίους, φιλόλογους και ιατρούς της περιοχής να αντιγράψουν τα επιγράμματα, να ζωγραφιστούν οι παραστάσεις ώστε να μπορέσει να τα τυπώσει και κατ' αυτόν τον τρόπο αυτές οι αρχαιότητες να διατηρηθούν.

Συμπερασματικά μπορεί να λεχθεί ότι ο Ρήγας στα έργα του παραθέτει αρκετά ιστορικά στοιχεία της γενέτειράς του, της ευρύτερης περιοχής της Μαγνησίας και της Θεσσαλίας. Με τις πληροφορίες του αυτές συμβάλλει στην καταγραφή της Τοπικής Ιστορίας της περιοχής.